ŚPIEWNIK PIEŚNI PATRIOTYCZNYCH

PUBLIKACJA W RAMACH PROJEKTU
PAMIĘTAJĄC O HISTORII IDZIEMY W PRZYSZŁOŚĆ -
WIECZORNICA PATRIOTYCZNA

Miejska
Biblioteka Publiczna
w Chrzanowie

WYDAWCA:
Miejska Biblioteka Publiczna
w Chrzanowie
ul. Władysława Broniewskiego 10C
32-500 Chrzanów
tel. 32 763 27 48
e-mail: regionalia@mbp.chrzanow.pl
www.mbp.chrzanow.pl

PROJEKT GRAFICZNY:
Mariusz Paździora

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:
Joanna Maksa
Mariusz Paździora
Małgorzata Zbroszczyk

ISBN 978-83-965081-0-2

Ministerstwo Kultury Dziedzictwa Narodowego i Sportu

FUNDUSZ PATRIOTYCZNY

INSTYTUT DZIEDZICTWA MYŚLI NARODOWEJ im. Romana Dmowskiego i Ignacego J. Paderewskiego

Dofinansowano ze środków Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej
im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego
w ramach Funduszu Patriotycznego

Wieczornica patriotyczna „Pamiętając o historii idziemy w przyszłość" ma na celu przybliżenie biografii lokalnych bohaterów, ważnych wydarzeń w historii Polski, ze szczególnym uwzględnieniem wypadków historycznych mających wpływ na życie mieszkańców regionu. Miejska Biblioteka Publiczna w Chrzanowie na realizację zadania otrzymała dofinansowanie w ramach programu Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego Fundusz Patriotyczny - edycja 2021 - *Niepodległość Po Polsku*.

Celem zadania jest:
- budowa poczucia tożsamości i wspólnoty narodowej oraz dumy z bycia Polakiem,
- zachęcenie do odkrywania i dzielenia się lokalnymi i rodzinnymi historiami,
- upowszechnienie nieznanych lub zapomnianych historii z walki o niepodległość,
- zapoznanie z historią przede wszystkim młodego pokolenia,
- ukazanie wkładu mieszkańców ziemi chrzanowskiej w odbudowę i narodziny II RP,
- uświadomienie mieszkańcom, że działania podejmowane wiele lat temu przez naszych przodków były częścią historii powszechnej i historii Polski,
- integracja społeczności lokalnej poprzez udział w działaniach projektowych oraz podniesienie kompetencji kulturowych młodego pokolenia,
- przybliżenie i popularyzacja historii lokalnych inicjatyw związanych z budową i rozwojem Polski.

Zadanie jest połączeniem muzyki z edukacją historyczno-patriotyczną dorosłych, seniorów oraz dzieci i młodzieży, promowaniem patriotyzmu, rozbudzaniem poprzez śpiew uczuć patriotycznych, a także popularyzacją walorów artystycznych i wychowawczych pieśni oraz piosenek żołnierskich i patriotycznych.

Wieczornica jest okazją do kształtowania uczuć patriotycznych, upowszechniania polskiej tradycji narodowej, wzmocnienia identyfikacji z miejscem pochodzenia i jego dziedzictwem kulturowym, wspierania wychowania patriotycznego młodego pokolenia, integracji mieszkańców poprzez wspomnienia i wspólne śpiewanie.

Jest również okazją do przywrócenia naszej zbiorowej pamięci, niektórych zapomnianych już polskich pieśni patriotycznych i żołnierskich oraz pielęgnowania kulturowego dziedzictwa kraju i regionu.

Zadanie składa się z kilku elementów:
- wieczornicy patriotycznej - koncertu lokalnych chórów, duetów i solistów,
- warsztatów patriotycznych dla dzieci,
- wystawy prezentowanej w przestrzeni miejskiej Chrzanowa.

W ramach wydarzenia wydano katalog do wystawy i śpiewnik. Ilustracje i teksty pieśni zamieszczono w oparciu o wskazane źródła oraz zasoby własne.

W śpiewniku zostały zamieszczone pieśni i piosenki, które zgłosili mieszkańcy Chrzanowa. Część z nich będzie prezentowana podczas koncertu „Pamiętając o historii idziemy w przyszłość - wieczornica patriotyczna".

MAZUREK DĄBROWSKIEGO

Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy,
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski,
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem!

Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem Polakami,
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski,
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem!

Jak Czarniecki do Poznania,
Po szwedzkim zaborze,
Dla Ojczyzny ratowania,
Wrócim się przez morze.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski,
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem!

Już tam ojciec do swej Basi
Mówi zapłakany:

Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski,
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem!

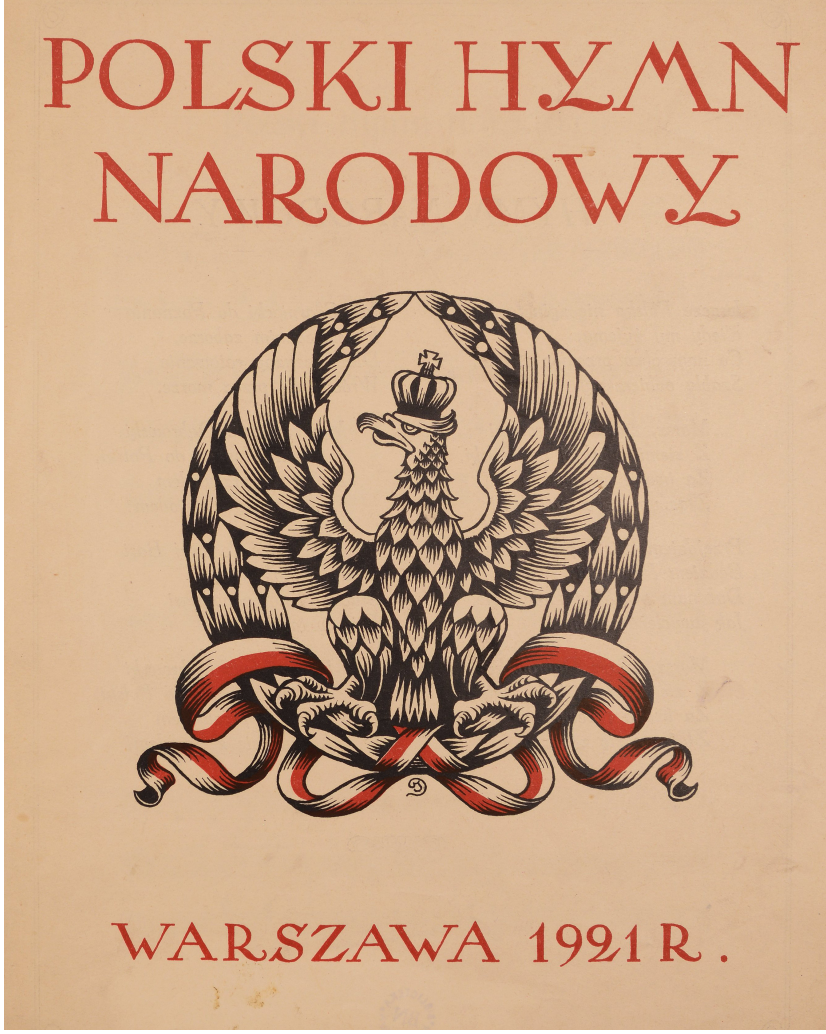

Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

Hymn narodowy, który powstał równie spontanicznie, co francuska *Marsylianka*. Józef Wybicki, polityk i pisarz, dał wyraz swoim uczuciom, będąc świadkiem formowania się Legionów Polskich we Włoszech w 1797 r. Słychać w tej pieśni wzruszenie na widok symboli narodowych oraz nadzieję na odzyskanie niepodległości.

Refren honoruje i unieśmiertelnia przyjaciela autora – generała Jana Henryka Dąbrowskiego. Ponoć ten obrońca Warszawy, gdy wyliczano ile pomników postawiono innym zasłużonym mężom, odpowiadał pełen spokoju: „A ja mam mojego mazurka". Prawdopodobnie też Basia z ostatniej zwrotki to Barbara Chłapowska, którą generał znał i poślubił w 1807 r.

Pierwsze publiczne wykonanie *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech* jest datowane na 16 VII 1797 r. Osiem zwrotek zostało oficjalnie uznanych, w trybie administracyjnym, za hymn państwowy 15 X 1926 r. Rękopis spłonął podczas bombardowania Berlina w czasie drugiej wojny światowej. Zachowała się jednak jego dokładna kopia sporządzona w 1885 r.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński
- *Siedem wieków pieśni polskiej. Słownik dla młodzieży z komentarzem historycznym* / Jan Prosnak.

Polski hymn narodowy, Mazurek Dąbrowskiego (aranż.). Autor: Józef Wybicki. Warszawa, Zakłady Graficzne Ministerstwa Spraw Wojskowych, 1921.
Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
https://polona.pl/item/polski-hymn-narodowy,NzA5Nzc1NTA/0/#info:metadata
Słowa: Józef Wybicki / Muzyka: melodia ludowa.
Śpiewany z szacunkiem. Należy powstać do hymnu.
Tytuły alternatywne: „Jeszcze Polska nie zginęła" / „Pieśń Legionów Polskich we Włoszech" / „Hymn narodowy".

BOGURODZICA

Bogurodzica, Dziewica, Bogiem sławiona Marya.
U Twego Syna, gospodzina, Matko zwolena, Marya!
Ziści nam,
Spust winam,
Kyrye eleyson.

Twego dzieła Chrzciciela, Bożycze,
Usłysz głosy, napełń myśli człowiecze,
Słysz modlitwę, jąż nosimy,
A dać raczy, Jegoż prosimy;
Daj na świecie zbożny pobyt,
Po żywocie – rajski przebyt!
Kyrye eleyson!

Narodził się dla nas Syn Boży,
W to wierz człowiecze zbożny,
Iż przez trud,
Bóg swój lud,
Odjął dyabłu z straży.

Przydał nam zdrowia wiecznego,
Starostę skował piekielnego:
Śmierć podjął, wspomionął człowieka pierwszego.
Jeszcze trudy cierpiał bezmierne,
Jeszcze był nie przyśpiał za wierne.
Aże sam Bóg zmartwychwstał.

Adamie, ty Boży kmiecu,
Ty siedział u Boga w wiecu,
Dowieść nas swe dzieci,
Gdzie królują anieli!

Tam radość, tam miłość, tam widzenie,
Twórcy anielskie bez końca, –
Tu się nam zjawiło dyable potępienie.
Amen, amen, amen,
Amen, amen, amen,
Amen, tako Bóg daj,
Byśmy poszli wszyscy w raj,
Gdzie królują anieli.

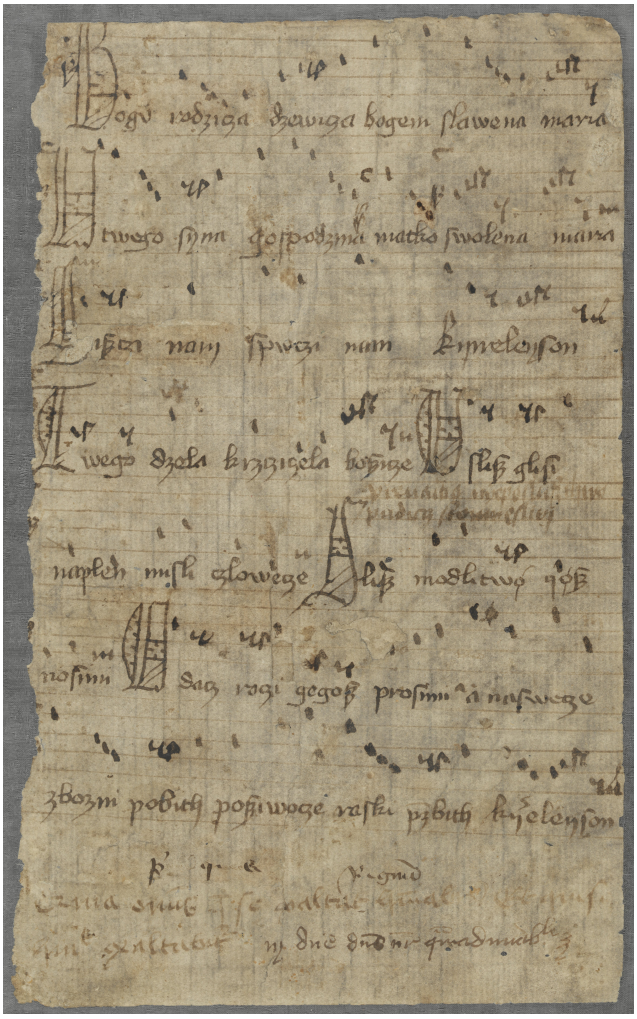

Rękopis Bogurodzicy (ca 1408).
Fot. Biblioteka Jagiellońska

Najstarsza zachowana polska pieśń religijna, nieznanego autorstwa. Pierwotny tekst (dwie pierwsze strofy) najczęściej datuje się na XIII wiek, chociaż po raz pierwszy został on zapisany w 1408 r. (rękopis krakowski przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej). W tej postaci wykazuje pewne zbieżności muzyczne z pieśnią pewnego truwera (francuskiego trubadura), co potwierdza, że *Bogurodzica* funkcjonowała zarówno jako pieśń liturgiczna, jak i utwór rycerski. Już kronikarz Jan Długosz nazwał *Bogurodzicę patrium carmen* – pieśnią ojczystą. To z nią na ustach ruszali w bój rycerze pod Grunwaldem, Wiłkomierzem i Warną.
W późniejszym czasie tekst rozwinięto o nowe strofy. Istnieje wiele interpretacji staropolskiego tekstu oraz wiele wersji zapisu.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński
- *Siedem wieków pieśni polskiej. Słownik dla młodzieży z komentarzem historycznym* / Jan Prosnak.

Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Partytura. Śpiewnik polski: zbiór pieśni narodowych [z melodyami i akompaniamentem]. Cz. 1, Teksty.
Autor: Felicjan Szopski, wybór: L. J. Warszawa, Księgarnia J. Lisowskiej, 1917.
https://polona.pl/item/spiewnik-polski-zbior-piesni-narodowych-z-melodyami-i-akompaniamentem-cz-1-teksty,NDAxNTI4MjA/0/#item
Słowa i muzyka: Autor nieznany.
Śpiewana nie za wolno, z powagą.
Tytuły alternatywne: „Bogu Rodzica" / „Bogarodzica".

BOŻE, COŚ POLSKĘ

Boże! Coś Polskę przez tak liczne wieki
Otaczał blaskiem potęgi i chwały,
Coś ją osłaniał tarczą swej opieki,
Od nieszczęść, które ją przygnębić miały.
Przed Twe ołtarze zanosim błaganie:
Ojczyznę, wolność, racz nam wrócić Panie!
Przed Twe ołtarze zanosim błaganie:
Ojczyznę, wolność, racz nam wrócić Panie!

Boże, którego ramię sprawiedliwe
Żelazne berła władców świata kruszy,
Skrusz naszych wrogów zamiary szkodliwe,
Obudź nadzieję w naszej biednej duszy.
Przed Twe ołtarze… itd.

Boże Najświętszy! Od którego woli
Istnienie świata całego zależy,
Wyrwij lud Polski z tyranów niewoli,
Wspieraj szlachetne zamiary młodzieży.
Przed Twe ołtarze… itd.

Boże Najświętszy! Przez Chrystusa rany,
Świeć wiekuiście nad braćmi zmarłymi,
Wejrzyj na lud Twój, niewolą znękany,
Przyjmij ofiary synów polskiej ziemi.
Przed Twe ołtarze… itd.

W pierwotnej wersji pieśń ta powstała jako pieśń pochwalna kierowana do cara Aleksandra I w 1816 r. pod nazwą *Pieśń narodowa za pomyślność króla*. Już pięć lat później wydano ją nielegalnie w Warszawie w wersji zmienionej, zastępując „Naszego króla zachowaj nam Panie!" - „Naszą ojczyznę racz nam wrócić Panie!". Do 1830 r. kolejne wersy przeszły szereg zmian, dodano też nowe partie, wszystko na inną melodię. W zależności od okresu wydania tekst występuje w różnych wariantach.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński
- encyklopedia.pwn.pl.

Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Śpiewnik żołnierza polskiego: 25 pieśni polskich. Współautor: Wieńczysław Brostowski. Warszawa, Kraków, Poznań, Gdańsk, ok. 1920.
https://polona.pl/item/spiewnik-zolnierza-polskiego-25-piesni-polskich,NzE5Mzk4ODk/4/#info:metadata
Słowa pierwotne: Alojzy Feliński / Muzyka pierwotna: Jan Nepomucen Kaszewski.
Słowa zmienione: Antoni Gorecki / Muzyka zmieniona: pieśń maryjna „Serdeczna Matko".
Śpiewana powoli.
Tytuły alternatywne: dawniej „Hymn na rocznicę ogłoszenia Królestwa Polskiego".

Okładka do nut do pieśni *Boże, coś Polskę* wydanej w wersji niemiecko-polskiej w 1916 r. przez hamburskie wydawnictwo Antona J. Benjamina, dostawcy nut na szwedzki dwór królewski, z okazji proklamacji odrodzenia Królestwa Polskiego aktem 5 listopada.

Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

GAUDE MATER POLONIA

Gaude, mater Polonia,
prole fecunda nobili.
Summi Regis magnalia
laude frequenta vigili.
Cuius benigna gratia
Stanislai Pontificis
passionis insignia
signis fulgent mirificis.
Hic certans pro iustitia,
Regis non cedit furiae:
Stat pro plebis iniuria
Christi miles in acie.
Tyranni truculentiam,
Qui dum constanter arguit,
Martyrii victoriam
Membratim caesus meruit.
Novum pandit miraculum
Splendor in sancto cernitus,
Redintegrat corpusculum
Sparsum caelestis medicus.
Sic Stanislaus pontifex
Transit ad caeli curiam,
Ut apud Deum opifex
Nobis imploret veniam.
Poscentes eius merita,
Salutis dona referunt:
Morte praeventi subita
Ad vitae potum redeunt.
Cuius ad tactum anuli
Morbi fugantur turgidi:
Ad locum sancti tumuli

Multi curantur languidi.
Surdis auditus redditur,
Claudis gressus officium,
Mutorum lingua solvitur
Et fugatur daemonium.
Ergo, felix Cracovia,
Sacro dotata corpore
Deum, qui fecit omnia,
Benedic omni tempore.
Sit Trinitati gloria,
Laus, honor, iubilatio:
De Martyris victoria
Sit nobis exsultatio.
Amen, Amen.

Aleksander Augustynowicz: *Św. Stanisław*.
Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

Hymn łaciński poświęcony pamięci św. Stanisława Szczepanowskiego, krakowskiego biskupa będącego w konflikcie z Bolesławem Szczodrym. Za przeciwstawienie się monarsze duchowny został skazany na śmierć męczeńską. Legendarna opowieść o cudownym zrośnięciu się jego ciała nabrała znaczenia symbolicznego w okresie rozbicia dzielnicowego – dawała nadzieję na ponowne zjednoczenie kraju. *Gaude mater Polonia* opisuje powyższą historię, zwracając się także do miasta Krakowa, że jest szczęśliwie, wydając takich ludzi; Stanisław ze Szczepanowa został jednym z patronów Polski. Wincenty z Kielczy jest autorem żywota większego i mniejszego św. Stanisława. Najdawniejszy zachowany zapis tej pieśni pochodzi z 1372 r. i znajduje się w antyfonarzu kieleckim (bezcennym rękopisie średniowiecznym). Tradycyjnie pierwsza zwrotka jest wykonywana przy inauguracji roku akademickiego.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński
- *Śpiewnik pieśni patriotycznych* / wybór pieśni i koment. hist. Piotr Boroń ; oprac. muzycz. Jerzy M. Bożyk
- encyklopedia.pwn.pl.

Źródło tekstu: Wikipedia. Tekst udostępniany na licencji Creative Commons: uznanie autorstwa, na tych samych warunkach, z możliwością obowiązywania dodatkowych ograniczeń.
https://pl.wikipedia.org/wiki/Gaude_Mater_Polonia
Słowa: Wincenty z Kielczy. / Muzyka: melodia z tradycji włoskich dominikanów.
Śpiewana uroczyście i powoli. Tytuły alternatywne: „Raduj się, matko Polsko" / „Hymn do św. Stanisława".

MARSZ MIEROSŁAWSKIEGO

Do broni! Do broni! Do broni!

Do broni, ludy, powstańmy wraz,
I bratnią sobie podajmy dłoń;
Zetrzeć tyranów nadszedł już czas,
Wieńcem wolności ozdóbmy skroń.
Hasłem do boju: wolność i lud!
Do broni, do broni powstańmy wraz!
Zwalczyć tyranów wszak to nie cud!
Do broni! Do broni! Już nadszedł czas!
Do broni! Do broni! Już nadszedł czas!
Do broni, do broni!

A gdy ciemiężców zetrzemy ślad,
Tyranom zgubny zadamy cios,
W jedną rodzinę zmienimy świat
I szczęsny ludom zgotujem los.
Wówczas spoczniemy i złożym broń,
Wolności, pokoju, użyjem wraz!
We krwi zbroczoną obmyjem dłoń,
Wykrzykniem: Precz z wrogiem na wieczny czas!
Precz z wrogiem, precz z tronem, na wieczny czas!
Precz z wrogiem, precz z tronem, na wieczny czas!
Do broni! Do broni!

Pieśń powstania wielkopolskiego z 1848 r., walki zbrojnej z Prusami, związanej z Wiosną Ludów. Ludwik Mierosławski został mianowany naczelnym wodzem 10 IV 1848 r. Pieśń powstawała w okresie walk pod Wrześnią, Miłosławiem (zwycięstwa) i Książem (klęska). Wydarzenia te były istotne dla ruchu walczącego z germanizacją w latach kolejnych. W obiegu funkcjonują różne wersje tekstu.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński
- *Siedem wieków pieśni polskiej. Słownik dla młodzieży z komentarzem historycznym* / Jan Prosnak
- encyklopedia.pwn.pl.

Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Partytura. Do broni, ludy, powstańmy wraz!: op. 15 nr 6 : na chór męski a cappella.
Oprac. Feliks Nowowiejski. Poznań, nakładem kompozytora, cop. 1938.
https://polona.pl/item/do-broni-ludy-powstanmy-wraz-op-15-nr-6-na-chor-meski-a-cappella,NTIwMjM5NjM/1/#info:metadata
Słowa: Ludwik Mierosławski / Muzyka: Gaetano Donizetti.
Śpiewany energicznie.
Tytuły alternatywne: „Wielkopolska pieśń"/ „Do broni, ludy! Powstańmy wraz".

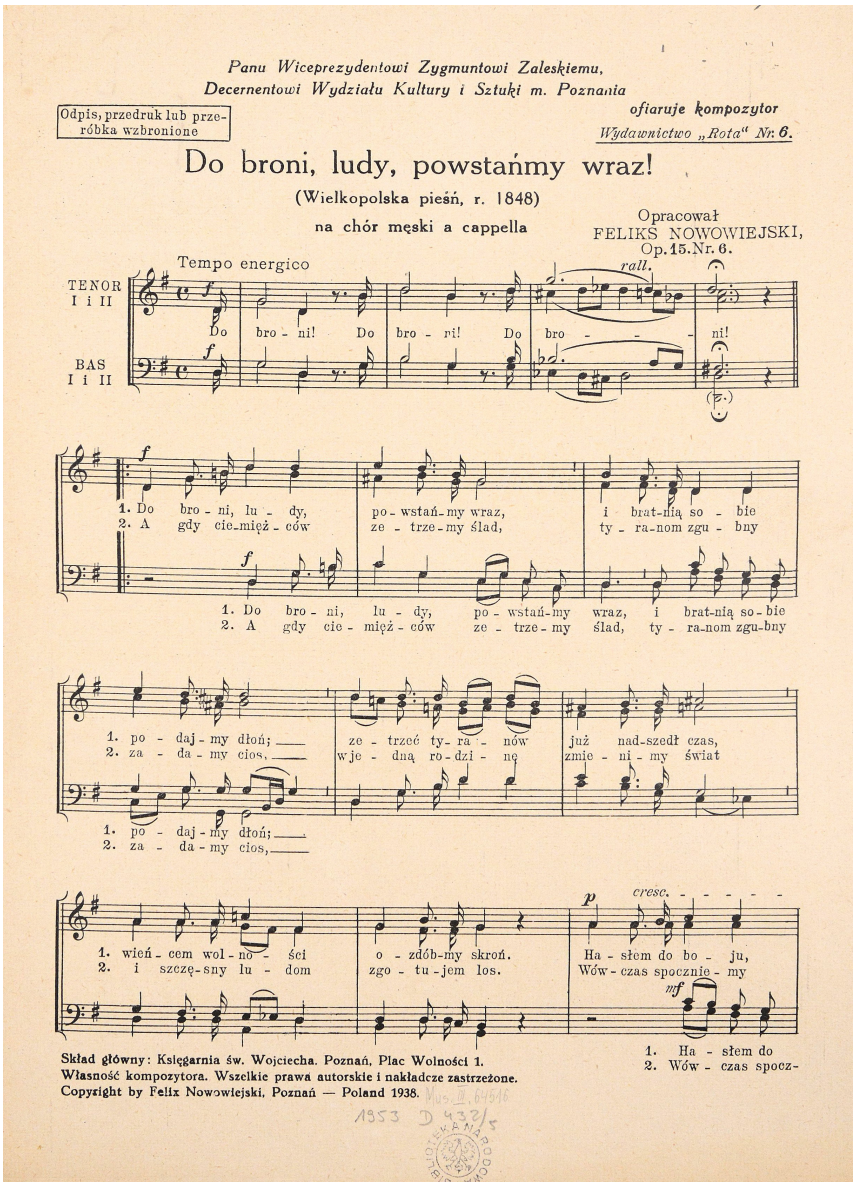

Partytura pieśni *Do broni, ludy, powstańmy wraz!* w opracowaniu Feliksa Nowowiejskiego (1938).

Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

MARSZ SOKOŁÓW

Ospały i gnuśny, zgrzybiały ten świat,
Na twarde on życia koleje,
Z wygodnej pościeli nie dźwiga się rad,
I dusza i ciało w nim mdleje.
Hej! bracia sokoły, dodajmy mu sił,
By ruchu zapragnął, by powstał i żył.
Hej! bracia sokoły, dodajmy mu sił,
By ruchu zapragnął, by powstał i żył.

W niemocy, senności i ciało i duch,
Napróżno się dźwiga i łamie,
Tam tylko potężny i silny jest duch,
Gdzie wola silne ma ramię.
Hej! bracia, kto ptakiem przelecieć chce świat,
Niech skrzydła sokole od młodych ma lat!
Hej! bracia, kto ptakiem przelecieć chce świat,
Niech skrzydła sokole od młodych ma lat!

Więc dalej; ochoczo w daleki ten lot,
Sposobić nam skrzydła dla ducha,
Nie złamie nas burza, nie strworzy nas grzmot,
Gdy siła posłucha ducha.
Hej! bracia, kto ptakiem przelecieć chce świat,
Niech skrzydła sokole od młodych ma lat!
Hej! bracia, kto ptakiem przelecieć chce świat,
Niech skrzydła sokole od młodych ma lat!

Wydana w 1901 r. popularna pieśń organizacji sokolskich. „Sokół", polskie towarzystwo sportowe i paramilitarne, pełniące funkcje społeczno-wychowawcze, został założony we Lwowie (1867-1939). Inspiracją do jego powstania była działalność czeskiego „Sokola", który powstał pięć lat wcześniej. Pomysł wyszedł ze strony byłych uczestników powstania styczniowego (1863-1864) skierowanego przeciwko Rosji.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński
- encyklopedia.pwn.pl.

Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Partytura. Pieśni nasze. No. 10, Marsz Sokołów. Autor: Leon Chojecki. Warszawa, B. Rudzki, cenz. 1916.
https://polona.pl/item/piesni-nasze-no-10-marsz-sokolow,Njk1MjE1MjU/0/#info:metadata
Słowa: Jan Lam / Muzyka: Wilhelm Czerwiński.
Śpiewany do melodii marszu.
Tytuły alternatywne: „Opasły i gnuśny, zgrzybiały ten świat".

Okładka do partytury pieśni *Marsz Sokołów*.

Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

MODLITWA OBOZOWA

O Panie, któryś jest na niebie,
Wyciągnij sprawiedliwą dłoń!
Wołamy z cudzych stron do Ciebie,
O polski dach i polską broń.

O Boże, skrusz ten miecz,
Co siekł nasz kraj,
Do wolnej Polski nam
Powrócić daj.

By stał się twierdzą
Nowej siły
Nasz dom, nasz dom.

O, usłysz Panie, skargi nasze.
O, usłysz nasz tułaczy śpiew,
Z nad Warty, Wisły, Sanu, Bugu,
Męczeńska do Cię woła krew. O Boże,…

Pierwsza pieśń skomponowana na obczyźnie po tragedii 1939 r. Powstała w warunkach obozu dla internowanych żołnierzy polskich w Bals w Rumunii. Pierwsze wykonanie chóru obozowego datuje się na 8 X 1939 r. Dobrze przyjęła się wśród jednostek polskich w Szkocji, a następnie w szeregach partyzantów w kraju, szczególnie w oddziale „Ponurego" w Górach Świętokrzyskich, który to przyjął ją za swój hymn. Drukowana wielokrotnie w prasie podziemnej. Twórca, kapitan Adam Kowalski, zmarł na emigracji w 1947 r.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Niech wiatr ją poniesie. Antologia pieśni z lat 1939-1945* / Tadeusz Szewera
- *Śpiewnik pieśni patriotycznych* / wybór pieśni i koment. historyczny Piotr Boroń; oprac. muzycz. Jerzy M. Bożyk.

Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Śpiewniczek kościelny żołnierza polskiego. Oprac. Walerian Święcicki. Fryburg, Szwajcarska Akcja Katolicka, 1941.
https://polona.pl/item/spiewniczek-koscielny-zolnierza-polskiego,OTMzNDY1NTc/0/#item
Słowa i muzyka: Adam Kowalski / Opracowanie na głosy: Adam Harasowski.
Śpiewana z wolna, uroczyście.
Tytuły alternatywne: „Modlitwa AK" / „Modlitwa Partyzancka" / „Pieśń obozowa" / „O Boże, skrusz ten miecz" / „O Panie, któryś jest na niebie".

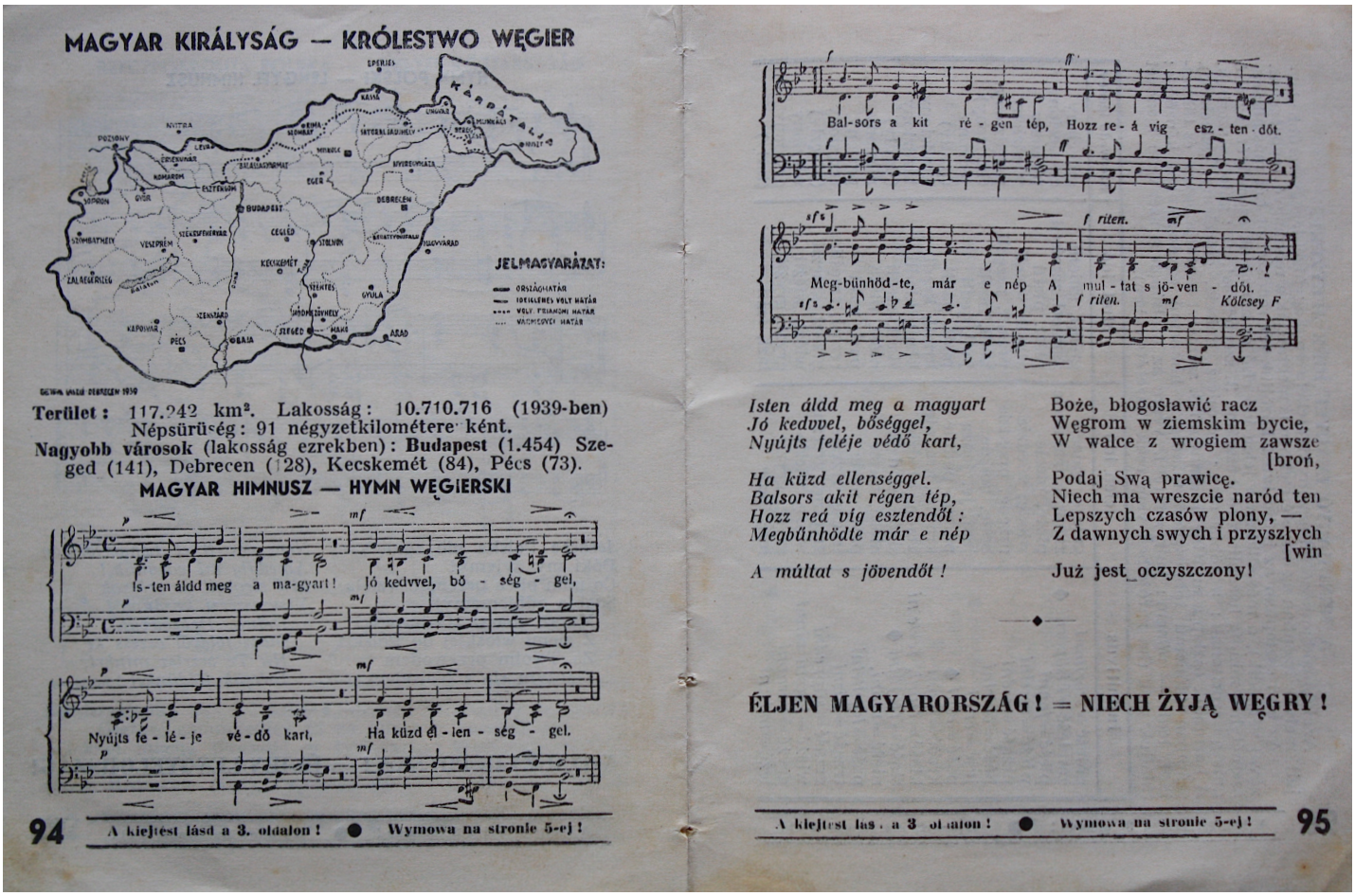

Hymn Węgier z informatora dla żołnierzy polskich internowanych na Węgrzech w 1939 r. Fot. Mariusz Paździora

O MÓJ ROZMARYNIE

O mój rozmarynie rozwijaj się,
Pójdę do dziewczyny, pójdę do jedynej,
Zapytam się.

A jak mi odpowie: „nie wydam się":
Legjony werbują, wojska maszerują,
Zaciągnę się.

Dadzą mi buciki z ostrogami,
I siwy kabacik i siwy kabacik,
Z wyłogami.

Dadzą mi konisia cisawego,
I ostrą szabelkę i ostrą szabelkę,
Do boku mego.

Dadzą mi manierkę z gorzałczyną,
Żebym już nie tęsknił, żebym już nie tęsknił
Za dziewczyną.

Pójdziemy z okopów na bagnety,
Śmierć mnie ucałuje, śmierć mnie ucałuje,
Ale nie ty.

Niezwykle popularny utwór z okresu I wojny światowej. Zwykle rozpowszechniany w postaci sześciozwrotkowej pieśni ludowej. Do tekstu anonimowego autora poeta i legionista Wacław Denhoff-Czarnocki dopisał także własne fragmenty. Pomimo dużego dorobku twórczego, to właśnie „Rozmaryn" uwiecznił jego nazwisko w śpiewnikach domowych i żołnierskich. Artysta zmarł 11 IV 1927 r. w Bydgoszczy, zmagał się z gruźlicą. Istnieje wiele wariantów wykonania. Rozmaryn symbolizował wierność, zwłaszcza w miłości. Jego łacińska nazwa *rosmarinus* dosłownie oznacza „rosę morską" (związaną z narodzinami greckiej bogini miłości – Afrodyty). Roślina ta kojarzona jest z trwałością uczucia, pamięci, zarówno w życiu jak i w śmierci: wplatano rozmaryn w wianek panny młodej i bukiety druhen, ale też przynoszono na pogrzeby.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński
- *Niech wiatr ją poniesie. Antologia pieśni z lat 1939-1945* / Tadeusz Szewera.

Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Śpiewnik żołnierza polskiego. Warszawa, W. Piekarniak, 1917.
https://polona.pl/item/spiewnik-zolnierza-polskiego,MTEwMDU0ODY4/0/#info:metadata
Słowa: Autor anonimowy / Wacław Denhoff-Czarnocki. / Muzyka: melodia ludowa.
Śpiewana w tempie umiarkowanym.
Tytuły alternatywne: „Rozmaryn".

Okładka do zbioru nut piosenek strzeleckich z pieśnią *O mój rozmarynie*.

Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

PIERWSZA BRYGADA

Legjony to żebracza nuta,
Legjony to skazańca głos,
Legjony to żołnierska nuta,
Legjony to ofiarny stos!

My pierwsza brygada,
Strzelecka gromada,
Na stos rzuciliśmy
Nasz życia los,
Na stos, na stos.

Nie trzeba nam od was uznania,
Ni waszych słów, ni waszych łez,
Przeminął już czas kołatania
Do waszych serc, do waszych serc!

My pierwsza brygada,
Strzelecka gromada,
Na stos rzuciliśmy
Nasz życia los,
Na stos, na stos.

Początkowo pieśń przypisana do Pierwszej Brygady Legionów Polskich, dowodzonej od 1914 r. przez Józefa Piłsudskiego, walczącej u boku wojsk austriackich przeciwko formacjom rosyjskim podczas pierwszej wojny światowej. Z czasem utwór stał się nieoficjalnym hymnem wojska polskiego. W 1917 r., w wyniku kryzysu przysięgowego, Legiony Polskie rozbito pomiędzy nowo powstałą Polską Siłę Zbrojną oraz obozy internowania. Melodia pochodzi z *Marsza nr 10* kieleckiej orkiestry. Istnieje kilka wariantów tekstu. Jak podaje autograf Józefa Piłsudskiego z 1918 r., złożony dla redakcji „Żołnierza Polskiego": „Być zwyciężonym i nie ulec to zwycięstwo, zwyciężyć i spocząć na laurach — to klęska".

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- encyklopedia.pwn.pl
- Słownik mitów i tradycji kultury / Władysław Kopaliński
- Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku / Władysław Kopaliński.

Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Pierwsza brygada: piosenka żołnierza. Autor: Adam Karasiński. Oprac. Marian Józefowicz. Warszawa, nakład Spółki Wydawniczej Nut, skład główny w księgarni Jerzy Dunin-Borkowski, ok. 1920.
https://polona.pl/item/pierwsza-brygada-piosenka-zolnierza,MjQzMjU1MzI/1/#item
Słowa: Tadeusz Biernacki / Muzyka: Andrzej Tadeusz Hałaciński.
Śpiewana umiarkowanie szybko.
Tytuły alternatywne: „Legiony", „Legiony to żołnierska nuta", „My, pierwsza brygada".

Pocztówka z reprodukcją obrazu J. Kossaka ukazującego przekroczenie granicy zaboru rosyjskiego przez Pierwszą Brygadę Józefa Piłsudskiego w 1914 r.
Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

ROTA

Nie rzucim Ziemi zkąd nasz rod,
Nie damy pogrześć Mowy,
Polski my Naród, polski my Lud,
Królewski Szczep Piastowy.
Nie damy, by nas zniszczył wróg –
Tak nam dopomóż Bóg!

Do krwi ostatniej kropli z żył
Bronić będziemy Ducha,
Aż się rozpadnie w proch i pył
Krzyżacka zawierucha.
Twierdzą nam będzie każdy próg –
Tak nam dopomóż Bóg!

Nie będzie niemiec pluł nam w twarz
Ni dzieci nam germanił,
Orężny wstanie hufiec nasz,
Duch będzie nam hetmanił.
Pójdziem, gdy zagrzmi Złoty Róg…
Tak nam dopomóż Bóg!

Ozdobnik z wydania *Roty* (1914).

Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

Tekst powstał w 1908 r., zaś melodia dwa lata później. Pieśń ta jest wyrazem patriotycznego sprzeciwu przeciwko germanizacji polskiej kultury. Słowo *rota* pochodzi ze staropolskiego języka sądowego, oznacza przysięgę. W zależności od okresu wydania tekst występuje w różnych wariantach.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński.
Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Karta pocztowa „Rota". Warszawa, Druk K. Piechocki i S-ka, 1915.
https://polona.pl/item/rota,NzkyMzc3NDU/0/#info:metadata
Słowa: Maria Konopnicka / Muzyka: Feliks Nowowiejski.
Śpiewana powoli.
Tytuły alternatywne: „Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród".

WOJENKO, WOJENKO

Wojenko, wojenko, cóżeś ty za pani,
Że za tobą idą, że za tobą idą,
Chłopcy malowani? | x 2

Chłopcy malowani, sami wybierani,
Wojenko, wojenko, wojenko, wojenko,
Cóżeś ty za pani? | x 2

Na wojence ładnie, kto Boga uprosi,
Żołnierze strzelają, żołnierze strzelają,
Pan Bóg kule nosi. | x 2

Wojenko, wojenko, wróć swoich rycerzy,
Ten, co cię pokochał, ten, co cię pokochał,
- w zimnym grobie leży. | x 2

W zimnym grobie leży, z dala od rodziny,
Tylko po nim został, tylko po nim został
Cichy płacz dziewczyny. | x 2

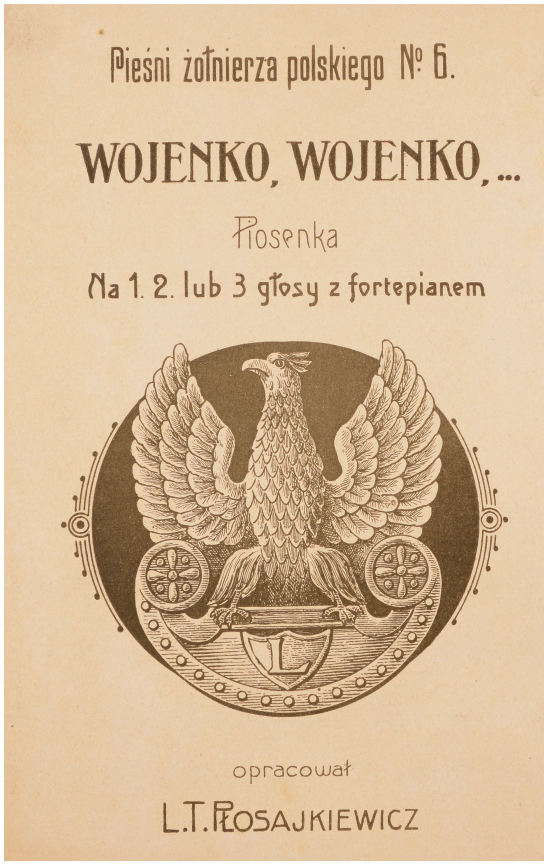

Okładka do zbioru nut do pieśni *Wojenko, wojenko*.

Fot. Biblioteka Narodowa (Polona)

Popularna piosenka wojskowa z okresu pierwszej wojny światowej autorstwa podhalańskiego legionisty, poety i działacza znanego także z utworu „Przybyli ułani pod okienko". Klasyka poezji legionowej. W obiegu funkcjonują różne wersje tekstu.

Informacje o utworze opracowano na podstawie:
- *Słownik mitów i tradycji kultury* / Władysław Kopaliński
- encyklopedia.pwn.pl.
Źródło tekstu: Polona. Obiekt w domenie publicznej.
Partytura. Wojenko, wojenko... : piosenka na 1, 2 lub 3 głosy z fortepianem.
Oprac. Ludwik Teodor Płosajkiewicz. Warszawa, Gebethner i Wolff, ok. 1920.
https://polona.pl/item/wojenko-wojenko-piosenka-na-1-2-lub-3-glosy-z-fortepianem,NjkyOTMwNTE/2/#info:metadata
Słowa: Feliks Gwiżdż / Muzyka: autor nieznany.
Śpiewana do melodii marszu.
Tytuły alternatywne: brak.

SPIS TREŚCI

03 - WSTĘP
04 - MAZUREK DĄBROWSKIEGO
06 - BOGURODZICA
08 - BOŻE, COŚ POLSKĘ
10 - GAUDE MATER POLONIA
12 - MARSZ MIEROSŁAWSKIEGO
14 - MARSZ SOKOŁÓW
16 - MODLITWA OBOZOWA
18 - O MÓJ ROZMARYNIE
20 - PIERWSZA BRYGADA
22 - ROTA
23 - WOJENKO, WOJENKO

Występ chóru *Żaby* w 70. rocznicę działalności (1986). Fot. ze zbiorów CAZCh